

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...
Лекса Мануш

№ 7 (134)

СЕРЕДА,
26 ЛИПНЯ 2006 РОКУ

ЗОМАНІЯ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

Ціна договору

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

Будьмо достойні пам'яті

Авас патівакере андо серіпе

■ 2 серпня Україна вдруге відзначитиме Міжнародний день ромського Голокосту - Параїмосу. Ми акцентуємо на цьому увагу тому, що ця чорна сторінка в історії України свідомо чи несвідомо замовчується, як і єврейський Голокост. Так, євреї зуміли видати достатню кількість літератури, проте лише завдяки тому, що в них були спонсори, серед яких є етнічні євреї. Парадоксально, але серед ромів таких спонсорів не знайшлося.

Звичайно, чималу роль зіграло й те, що серед людей, котрі пережили Голокост, не було тих, хто б записав відразу ж після війни розповіді про свої та чужі поневіряння і доніс сам факт геноциду ромів до широкої громадськості. Перші записи про Голокост з'явилися лише через 20 років після Другої світової війни. А на Закарпатті цим почали займатися взагалі через 50 років. І тільки завдяки оформленню заяв-анкет - позовів до Швейцарських банків.

Дуже шкода, що багато ромів-жертв Голокосту тоді вже

були глибоко літніми людьми або ж відійшли у вічність. А ті, хто був дітьми в роки Другої світової війни, мало що могли згадати у кінці 90-х років минулого століття, коли почали збиратися дані про жертв Голокосту.

Однак дивує такий факт: якщо НКВД, а згодом КДБ мав значний матеріал про переслідування євреїв та їхнє перебування в концтаборах, то щодо ромів у архівах наступників цих організацій таких матеріалів дуже мало або вони доі зазвичай зовсім відсутні. Кілька років тому всі архіви періоду війни були

вивезені до Російської Федерації і розкидані по численних її архівах.

2 серпня - день, вписаний у Вічність тим фактом, що останній вагон з людьми, яких не встигли ліквідувати фашисти напередодні звільнення концтабору Аушвіц, був вагон із ромами, до речі, з півдня Європи.

Доти, доки ми будемо пам'ятати про ці трагічні сторінки історії, в нас є надія, що подібні випадки знищення людей тільки за етнічною ознакою не повторяться.

Будьмо ж достойні цієї пам'яті.
Євгенія Навроцька

"Персона. Особистість на фоні епохи"

■ Федеральна національно-культурна автономія російських циган - це велика та впливова організація Росії. З перших днів свого існування ФНКА відстоює право на життя та людську гідність. Вона проводить, за мірками Європи, приголомшливі заходи. Чого варті, наприклад, широкомасштабні, масові видовища, хоча б Дні ромської культури "Цигани під небом Росії"! Біля витоків Автономії стояло культурно-просвітне товариство "Романо Кхер". Наразі там працюють дуже шановані люди. Про роботу Автономії йдеться в одному з матеріалів нового літературно-бібліографічного альманаху "Персона. Особистість на фоні епохи", який подарував шеф-редактору нашої газети "Романі Яг" один із найвідоміших ромів Росії, до того ж один із "героїв" книги, президент ФНКА російських циган Олександр Барієв.

Літературно-біографічний альманах "Персона. Особистість на фоні епохи" був видрукуваний у видавництві "Еліт-Прес" (Москва).

Автор ідеї цього унікального проекту - відомий російський письменник та видавець Олександр Корольков, який є і генеральним директором та головним редактором альманаху.

"У черговому номері нашого щорічного альманаху, - пише у вступній статті Олександр Корольков, - представлені оповіді про наших сучасників, про людей, які зуміли, завдяки власним зусиллям, зробити своє життя прикладом, гідним для наслідування". Альманах розпо-

відає про сучасних кінематографістів, медиків, академіків, топ-стилістів, поетів, композиторів та інших.

Серед відомих "особистостей на фоні епохи" - і президент Федеральної національно-культурної автономії російських циган, генеральний директор спортивного комплексу "Комета", член-кореспондент Академії проблем безпеки, оборони та правопорядку Олександр Нейшайювич Барієв, за роки своєї плідної роботи та громадської діяльності нагороджений орденами "Меценати століття" та Петра Великого III ступеня й медаллю і премією імені М.В.Ломоносова.

(Закінчення на 4 стор.)

Олександра Фельдмана обрано головою підкомітету

■ Верховна Рада України минулого тижня обрала керівників парламентських комітетів і затвердила їхній персональний склад.

Відповідно до ухвалені постанови Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин став Леонід Грач.

19 липня відбулося засідання Комітету з прав людини, національних меншин і міжнародних відносин. На ньому були присутні народні депутати України, працівники секретаріату Комітету. Щодо створення підкомітетів

на засіданні виступив голова Комітету Л.Грач.

Більшість голосів головою підкомітету з питань корінних народів, національних меншин та етнічних груп було обрано Олександра Борисовича Фельдмана.

РОМ-ПРЕС

При СБУ створюють Громадську раду

Президент України Віктор Ющенко своїм розпорядженням підтримав пропозицію Служби безпеки України про створення при СБУ Громадської ради.

Мінекономіки боїться прогнозувати зростання ВВП?

У 2007 році на зростання внутрішнього валового продукту (ВВП) впливатиме можливе подорожчання енергоносіїв, і Міністерство економіки поки що утримується від прогнозів. Про це повідомив перший заступник міністра економіки України.

Виконання бюджету-2006 на межі зриву?

Український уряд направив у Верховну Раду України пропозиції щодо скасування низки законів з метою виконання Державного бюджету-2006. Про це в інтерв'ю журналістам повідомив прем'єр-міністр України Юрій Єхануров.

Дніпропетровський суд вирішив "мовне питання"

Бабушкінський районний суд Дніпропетровська ухвалив рішення про скасування рішення Дніпропетровської міської ради про надання російській мові статусу регіональної на території обласного центру.

Старожилів винагороджують

У Дніпропетровській області з початку 2006 року 100 жителів області, яким виповнилося сто і більше років, загалом виплатили з обласного бюджету 53,3 тис. грн. спеціальної стипендії, встановленої облдержадміністрацією.

Віктор Пинзенік сподівається на розсудливість нового уряду

Ситуація, в якій опинилася Україна останнім часом стосовно енергетичної сфери, повинна бути відбита в бюджеті на 2007 рік. Таку думку висловив міністр фінансів України Віктор Пинзенік.

У Києві подорожчає хліб?

Хлібобекарські підприємства, які входять до складу найбільшого виробника хліба в столиці - ВАТ "Київхліб", ініціюють підвищення ціни на хліб на 0,3-0,35 грн. за буханець.

Юрій Луценко поспіває закінчити розслідування афери "Еліта-Центру"

Міністр внутрішніх справ України Юрій Луценко повідомив, що до вересня справа з розслідування афери "Еліта-Центру" буде завершена. Про це він повідомив на прес-конференції після закінчення копії МВС України.

Про Кирпу випустили книгу

Нещодавно була презентована книга "Перерваний політ", присвячена життю і професійній діяльності колишнього міністра транспорту - генерального директора "Укрзалізниця", героя України Георгія Кирпи, якому наразі виповнилося 60 років. До речі, днями розпочав постійні рейси потяг "Кирпа", який за 6 годин подолає відстань між Ужгородом і Львовом.

Посол Австрії вручив Борисові Тарасюку копії вірчих грамот

Міністр закордонних справ України Борис Тарасюк прийняв новопризначеного посла Австрії в Україні Йозефа Маркуса Вукетича, який вручив главі зовнішньополітичного відомства України копії вірчих грамот.

НБУ збирається випустити кілограмову монету

До десятиріччя грошової реформи, яка відзначатиметься 2 вересня, Національний банк України планує випустити монету вагою 1 кг. Про це повідомила журналістам начальник відділу організації виробництва грошових знаків НБУ Тамара Лошманова.

У Хмельницькій області гешевіють овочі

У другій декаді липня вартість овочової продукції на підприємствах торгівлі та ринках Хмельниччини помітно знизилася. Про це повідомив перший заступник начальника державної інспекції з контролю за цінами в Хмельницькій області Олександр Шлак.

На Донеччині закрили 14 незаконних "копанок"

Прокуратура Донецької області провела спецоперацію в містах Сніжне і Торез, внаслідок якої припинили діяльність 14 незаконних "копанок". Про це на прес-конференції в Донецьку повідомив прокурор області Олексій Беганець.

Ангела Меркель поговорила з космонавтом про сон і невагомість

Канцлер Німеччини Ангела Меркель, у минулому вчений-фізик, поспілкувалася телефоном з німецьким астронавтом МКС Томасом Райтером. Космонавт розповів їй, як йому вдається поспати на станції.

Забуті жертви війни Бістерде мануша андо маріпе

У наш час кожна країна зайнята вирішенням власних проблем. У Польщі та Україні - урядові кризи, Німеччина переживає Чемпіонат світу з футболу, Франція не може оголосити про етнічних конфліктів і таке інше.

Складається враження, що до ромів Косова нікому немає діла. Стоять миротворчі війська в Косові, цілим міжнародним співтовариством їм виплачується заробітна плата, однак вирішення етнічної проблеми в цьому регіоні - ще у далекій перспективі.

У Чорногорії у двох величезних таборах для біженців протягом семи років проживають 5 000 біженців із Косова, серед яких чимало ромів, які перебувають за межею бідності, не мають громадянства і документів, з допомогою яких вони могли би вихити, і відчувають значну дискримінацію стосовно себе.

Роми Косова стали забутими жертвами етнічного кровопролитання війною, розв'язаною режимом Слободана Мілошевича. "Близько 2 000 ромів проживають у жалких умовах у двох таборах, що у передмісті столиці Чорногорії Подгориці, - зауважив представник Верховного комісара ООН з прав біженців у Женеві Андредж Мейхик. - Інші роми розкидані по всій країні у нео-

фіційних таборах і живуть ще в жалких умовах, ніж у офіційних".

Як розповідає один із мешканців табору, який умовно називається Конік-2, цей табір був створений після кровопролитного етнічного конфлікту представниками Корпусу миру і наразі утримується через місцеву організацію Червоного Хреста. Лише нещодавно в таборі були побудовані примітивні душові кімнати, а досі біженці вмивалися холодною водою, яку брали з колонки у центрі табору.

Коли ще інформація про крихітне становище біженців потрапляла на сторінки газет та екрани телебачення, допомога в ці табір більш-менш надходила, - відзначила Су Бірчмор, директор національного відділу Корпусу миру, який працює в Боснії та Герцеговині. - Як тільки інформація припиняється, падає інтерес, різко зменшуються пожертвування і проблема посилюється.

Більшість ромів улітку 1999 року були вигнані зі своїх будинків, які спаливали косовські албанці.

Крім цього, у серпні 1999 року 11 албанських чоловіків у Косові викрали кількох ромів із родини Берди Шали. Спочатку їх примусили жити на текстильній фабриці, де вони були побиті, піддані

тортурі, а жінки зґвалтовані солдатами косовської "визвольної" армії. Потім, розповідає Шала, чоловіків відділили від жінок і повезли на бойню, де вбили його брата. Сам Берді Шала спромігся втекти, і його шлях проліг через потічок біля біліни, вщент заповнений тілами й органами людей, які були нещодавно вбиті. Йому і деяким членам його сім'ї вдалося дістатися Чорногорії.

У своєму інтерв'ю Президент Чорногорії Філіп Ваджановіч сказав: "Біженці є величезним тягарем для нашої країни, але ми не можемо їм надати статус громадян Чорногорії; у нас і так високий рівень безробіття, до того ж, багато хто з них розмовляє тільки албанською мовою. Крім того, дуже багато ромів не мають ніякої професійної кваліфікації".

Як зазначила Сініза Надаждін, працівниця філії Міністерства освіти Чорногорії, серед місцевих ромів є "супротив до освіти". Якщо місцеві роми об'єднують з ромами-біженцями, у Чорногорії буде близько 20 тисяч ромів, з яких лише 20 дітей зареєстровано в середніх школах, а 5-6 - у коледжах.

Шала, як і інші роми, хоче "облаштуватися в будь-якій іншій країні, але не в Косові і не залишатися в Чорногорії".

РОМ-ПРЕС

У Бугаєшті відкривається Національна бібліотека ромів

Новий ромський культурний заклад був відкритий у Бугаєшті. Це - Національна бібліотека ромів (разом із Національним ромським архівом).

Бібліотека має чималий книжковий фонд - 50 тисяч видань. Частково це зібрання утворилося з подарунків від державних органів та інших громадських бібліотек. Мета закладу - мати всі книжкові видання, авторами яких є роми. Наразі такої літератури тут є лише одна тисяча примірників.

Директор Національної бібліотеки ромів Імре Ваджда збирається також мати найповніший ромський архів - з письмовими документами про ромів. У бібліотеці планується проведення занять з соціології, історії, політики та етнографії, на яких зацікавлені коло читачів та спеціалістів поновлять свій багаж знань щодо відповідних областей знань.

Болгарія керуватиме проектом

Програма "Ромське десятиліття" працює з липня 2005 року. Керував нею ці два роки Бухарест, тобто, саме там, у Румунії, було розміщено керівництво цієї програмою.

Ця міжнародна ініціатива, яка поширюється на кілька європейських держав, повинна за десятиріччя (2005-2015 рр.) значно зменшити відстань між етнічними ромами та іншою частиною суспільства. Інститут Відкритого Суспільства і Світовий банк, запустивши цей проект уже майже півтора роки тому, наразі підкреслює, що його мета - поліпшення життєвого рівня національної меншини ромів у дев'яти державах Європи - Хорватії, Чеській Республіці, Угорщині, Македонії, Румунії, Сербії, Чорногорії, Словаччині та Болгарії. Ці 9 країн будуть "тримати президентство цієї ініціативи поперемінно", наголосує Інститут Відкритого Суспільства.

Наразі настав час Болгарії прийняти від Румунії керівництво проектом.

ДОБРОНСЬКИЙ ДОСВІД

Відкритість

Вперше ми завітали у цей дитячий будинок, коли брали участь у семінарі з підготовки волонтерів, які працюють у країнах СНД. Вхідні ворота до притулку були відкриті навстіж. Та тоді ці відкриті ворота нас не здивували, бо з'їжджалися багато учасників семінару. В ході нашої журналістської роботи доводилося неодноразово бувати у цьому закладі, і завжди ми помічали, що вдень вхідні ворота були так само, як і першого разу, широко розчинені. Це не збіглося з нашим уявленням про подібні заклади, в яких доводилося бувати, де все було зачинено наглухо. Ця прикмета відповідала відкритості, ширості й доброзичливості керівника цього закладу Василя Федоровича Катка, який у своєму напруженому графіку роботи виділяв нам час для спілкування.

Коротка історія закладу

Колас радянської системи і розвал Союзу найбільше вразив найнезахищеніші верстви населення, і серед них - дітей. Безробіття й інфляція породили в країні бідність. Особливо страждали діти-інваліди. Мізерні пенсії не давали можливості батькам цілковито опікуватися ними. Чимало таких дітей були покинуті батьками й перебували у лікарнях.

З початком перебудови, коли іноземцям було дозволено відвідувати Україну і надавати гуманітарну допомогу дитячим будинкам, інтернатам, спеціальним медичним закладам тощо, вони зіткнулися з негативною ситуацією,

Директор притулку Василь Катка з похресницею Валентиною.

затвердженими Міністерством освіти програмами.

У рамках своєї місіонерської діяльності голландська релігійна община "HULP OOST - EUROPA" вирішила побудувати дитячий будинок нового типу. Партнером у цій роботі стала релігійна реформатська громада кальвіністів села Сюрте, де пастором В.Ф.Катко. Великодобронська сільська рада виділила для будівництва дитячого притулку значну земельну ділянку.

Мешканці дитячого будинку милосердя "Добрий Самаритянин"

Наразі у цьому будинку постійно проживають 67 дівчаток різного віку. Значна їх частина - діти з фізичними і психічними вадами від двох до чотирнадцяти років.

Якщо дівчинка переступає цей віковий рубіж і їй нема куди піти, двері перед нею не зачиняються: вона продовжує перебувати у нас, зауважує В.Катко. Так проживає в притулку Йолана Поладь, інвалід з дитинства, який вже виповнилося 20 років і яка успішно закінчила 11 класів. Вона має

намір учитися далі, освоїти роботу з комп'ютером і працювати у нас секретарем.

Дівчатка у цей притулок потрапляють різними шляхами: за сигналами віруючих, церкви, педіатрів, районних та обласних структур, лікарень. В основному - це діти-сироти, напівсироти, дівчатка з неблагополучних та багатодітних сімей.

До нас потрапила, - розповідає директор, - Наталка К., якою мали опікуватися батьки, а її виховувала прабабуся. Оскільки здоров'я старшої жінки не дозволяло самостійно виховувати Ната-

лочку, та вона й не хотіла далеко віддавати дівчинку в державний заклад, то звернулася до нас, щоб ми взяли десятирічну правнучку під свою опіку. Наразі Наталка, перебуваючи у нас, регулярно відвідує сільську школу, добре навчається, як і інші 40 дітей, яким на вихідні дозволяють відвідувати рідних, й вони усвідомлюють, що є інше - ріднина, омейне життя.

Своєрідним шляхом потрапила до нас і Марійка А., яка більше відома під іменем Боже-Боже. Рч у тм, що Марійка 2,5 року перебувала у Мукачівській обласній дитячій лікарні. Це була покинута батьками дитина-інвалід, її ніхто не відвідував з рідних. Медсестри, коли її брали на руки, то казали: "Боже-Боже". І ця дитина запам'ятала ці слова і весь час їх повторювала. А коли ми привезли "гуманітарку" й підійшли до дівчинки, то почули від неї слова: "Боже, Боже". Це підштовхнуло нас до допомоги цій дитині і забрати її до себе. Вона у нас уже близько трьох років. З нею займаються масажисти, проводять різноманітні фізіотерапевтичні процедури.

Цікава доля й 13-річної сироти Валентини, яка є похресницею й улюбленницею Василя Федоровича. Крім того, що дівчинка успішно навчається у Великодобронському училищі у класі з біологічним нахилом, вона ще й активно займається ігровими видами спорту з м'ячем. Нещодавно на спір виграла у професійного спортсмена: підбила м'яч 50 разів, чим викликала у хлопця великий подив. Часто на вихідні директор забирає її до себе додому, щоб дівчинка відчула омейну обстановку.

Господарство

Жителі с.В.Добронь здавна слаяться вирощуванням сільськогосподарської продукції, тому й не дивно, що при дитячому притулку є велика земельна ділянка, де діти з малку привчають любові до землі й навичкам вирощувати овочі та фрукти й доглядати за ними. Прищеплення цієї любові не відбувається без маленьких хитрощів. Наприклад, ряди картоплі межують з рядами полуниці. А тому дівчатка з задоволенням їдуть обробляти картоплю, знаючи, що вони там можуть поласувати смачні ягоди. Є тут і матеріальна зацікавленість: кошти за реалізацію вирощеної продукції дитбудинку використовує для своїх власних потреб.

При притулку є велике підсобне господарство. Це 53 голови великої рогатої худоби (недовозі з молока цих корів будуть виго-

товляти голландський сир, для чого вже закінчується монтаж переробного цеху), 70 свиней, 5 коней, 600 курей, 70 бджолиних вуликів, є своя пекарня тощо. Надлишки вирощеної продукції (землі мають чимало), а це щорічно 15-20 тонн, заклад передає для різних дитячих та лікувальних закладів Закарпаття.

Догляд за дітьми

У будинку милосердя працюють понад 70 спеціалістів. На відміну від державних освітніх закладів, у яких наповнюваність групи має бути щонайменше 25 дітей, у Великодобронському дитячому будинку їх є не більше шести. На одну групу призначається вихователь, няня. Крім цього, тут працюють дипломовані медсестри, масажисти й лікарі. Навіть уночі з вихованцями залишаються медичні працівники. Медичний персонал цього закладу не ходить на роботи у блич халатах і шапочках, щоб діти не боялися їх, знаючи, що вони роблять уколи та інші болючі процедури. А вдягають "спецодяг" лише під час обов'язкових щеплень чи лікування в амбулаторних кімнатах. Оскільки у притулку є чимало дітей з фізичними і психічними вадами, то їх тут і лікують за кошти спонсорів і навіть зробили 15 різноманітних операцій - як для подолання косякості, так і при тяжких внутрішніх хворобах.

Дітей у притулку не лише доглядають і виховують, а й прищеплюють їм навички до мистецтва, малювання, ліплення, дівчаток вчать музичної грамоти, різноманітної ручної роботи: вишивання, аплікації тощо. Це робиться не тільки для того, щоб у майбутньому вони могли працювати себе, а й з метою виявити, розвинути та відшліфувати таланти. Діти з хворобами Дауна - не агресивні, терпеливі, посидючі й акуратні. Якраз заняття з ручної праці їм дуже до вподоби. У притулку ми бачили чудово виконані роботи: вишивки, малюнки, аплікації та інше вишиване на стендах.

Кращі вироби діти відправляють у Голландію, де їх продають, а на отримані гроші дівчатка купують необхідне. Так, уже придбали телевизор у свою кімнату та інші речі, які їм до вподоби.

Духовне виховання

Важливу роль у вихованні дівчаток відіграє турбота про їхній духовний розвиток. Оскільки цей заклад має назву "Добрий Самаритянин", саме на духовність тут і звертають особливу увагу. Щоденні вранішні та вечірні молитви, подяки перед їдою є нормою

життя, допомагають дівчаткам морально вистояти у своїх особистих негараздах.

У нас немає штатного психолога, - каже Василь Федорович. Цю функцію виконує священик, який добрими порадами наставляє дітей на життєву дорогу. З першого вересня на цю важливу для нас роботу ми запросили жінку-священника (у реформатській церкві це дозволено) на посаду так званого менталгієнія, оскільки у наших підопічних є свої дівочі таємниці, з якими їм важко ділитися з священиком-чоловіком, нехай він і є духовною особою. Це освєнена жінка, яка отримала певну кваліфікацію у Дебрецені (Угорщина) і виявила бажання порпорацювати у цьому виховному закладі.

Влітку, незважаючи на те, що ми живемо майже у добре облаштованому саду (дійсно, під час нашого перебування діти з вихователями сиділи у холодок під рясними яблунями, а неподалік наповнювалися водою гарно облаштований басейн. - Ред.), ми намагаємося, щоб наші підопічні змогли поспілкуватися з іншими

Масажист Варвара Молнар, Дьонді Шанков, Таїна Егреші.

дітьми. Для цього відправляємо їх у різноманітні літні церковні табори як у с.Зміївка на Закарпатті, так і в інші місця. Щоденно такий ознайомлювально-оздоровчий відпочинок проходить 9-12 дівчаткам. Для дітей з серйозними вадами самі організуємо односторонні екскурсії в ліс, на природу. Для цієї мети маємо свій автобус на 24 посадкових місця, і ось нещодавно з ранку до вечора ми відпочивали поблизу села Ремети. Звісно, для дітей це відпочинок, а для нас - приємна робота.

Отож добронський досвід роботи з дітьми, в яких є різні психічні й фізичні вади і який повністю відповідає європейському стандарту, варто було б запозичити й іншим як медико-виховним, так і духовним закладам. Може, тоді б усі жили у злагоді зі світом і собою. Адже ДОБРО народжує тільки ДОБРО.

Євгенія Навроцька, Валентина Опаленик, с.В.Добронь, Закарпатської обл. Світлани Мирощава Горвата

коли гуманітарна допомога не використовувалася ефективно. Тому голландська релігійна громада, помітивши систематичні порушення у використанні наданої допомоги, вирішила змінити напрямки роботи. У кількох селах Закарпаття були побудовані малоконфліктні, але з усіма вигодами навчальні заклади для ромських дітей. Наприклад, у селах Серне Мукачівського і Сюрте Ужгородського районів. Це будови європейського типу, які повністю обладнані сучасними меблями та роздатковим навчальним ігровим приладдям, а викладання йшло за

Наталія Кучерява з подругою.

Марія М. "Боже-Боже".

(Продовження. Початок на стор.1)

"Персона.**Особистість на фоні епохи"**

Розповіді про одного з найвідоміших ромів Росії передусе епіграф "Тэ авэн бахталэ, ромалэ!" Стаття про Олександра Барієва "Держава добра і справедливість" написана "на тліоні" Автономії російських циган, культурної організації, яку очолює Олександр Нейшайович.

Цікаво дізнатися про різні маловідомі факти з біографії та з життя О.Барієва, познайомитися з його думками щодо роботи Автономії, художніх колективів, які

представляють ромів Росії, зрозуміти його бачення ромського Голокосту та шанування пам'яті жертв фашизму і ще багато чого.

Літературно-біографічний альманах "Персона. Особистість на фоні епохи" дуже гарно оформлений кольоровими фотографіями, оригінальними заставками та титульними сторінками до розділів.

Видання поповнить чималеньку бібліотеку "Романі Яг".

Людмила Борисова

ВІСТІ З РЕГІОНІВ**Члени громади перебувають у важких умовах****О рома дживен анде пгаре бувтя**

Ромську громаду міста Миргород, що на Полтавщині, складає майже півсотні сімей. Здебільшого це ціла плеяда поколінь: діди, батьки, діти, онуки, які дружно живуть під одним дахом. Проте, в яких умовах вони живуть, у чому відчувають потребу, - детально вивчення цих питань поставила собі за мету місцеве правозахисна ромська громадська організація "Романо дром". Її голова звернувся до мера Миргороду О.Б.Паутова з проханням вивчити проблеми ромської громади міста та району, аби у подальшому поліпшити житлові умови ромських сімей.

Спільно з міською адміністрацією була створена комісія, в яку разом із представниками ромської організації ввійшли працівники відділів міської ради з питань сім'ї та молоді, управління житлово-комунального господарства, соціального захисту населення, лікарі. Протягом кількох днів комісія проводила соціальне опитування ромського населення щодо умов їхнього життя

та благоустрою. Більшість сімей - малозабезпечені, без постійного місця роботи, тому не мають достатньо коштів для проведення поточних і капітальних ремонтів будівель, приведення санітарного стану своїх помешкань до потрібних норм. Перед очима представників місцевої влади постали картини нужденного життя: вологі стіни кімнат, дахи будівель, що протікають, відсутність водопроводу, газу.

Сільські члени ромської громади, які налічують у своїх рядах близько ста сімей, перебувають ще у тяжчих умовах, ніж міські. Необхідна допомога в проведенні водопроводу, газу, в будівництві колодязів, у забезпеченні твердим паливом, у проведенні поточних і капітальних ремонтів будівель.

Комісією були складені акти обстежень, в яких занотовано основні напрями для надання допомоги.

ГО "Романо дром", м.Миргород Полтавської області

Медики турбуються про життя ромів**Е дугаде сама лен палю дживипе роменгеро**

Центральну міську лікарню м.Вугледара, що на Донеччині, очолює головний лікар Петро Андрійович Корнієнко. Медики цього закладу з великою повагою ставляться до ромів, які мешкають у місті понад 30 років.

Якось захворів Юрій Миколайович Демиденко. Його стан був дуже тяжкий. Понад місяць боролися лікарі за життя рома, хоч врятувати його так і не вдалося, та лікарі робили все для його одужання. Раптово захворів я, Володимир Ніколаєнко. Необхідна була операція. Її зробив завідувачий травматологічним відділенням, прекрасний хірург Володимир Вікторович Лагута, попередньо ретельно мене оглянувши. Я довірився Володимирові Вікторовичу, який працює в цій лікарні вже протягом тридцяти років. Операція пройшла успішно: через тиждень я вже був здоровий. Медичні сестрички Людмила

Степанівна та Марія Василівна з великою повагою й з душею робили мені перев'язки і все інше необхідне.

Хочеться через газету "Романі Яг" висловити велику подяку головному лікареві Вугледарської міської лікарні Петрові Андрійовичу Корнієнку, завідувачу травматологічним відділенням Володимирові Вікторовичу Лагуті, медичним сестрам Людмилі Степанівні та Марії Василівні.

От якби всі лікарі України ставилися так само добре до ромів! **Володимир Ніколаєнко, президент ради циганського національного товариства "Роман" у Донецькій області, член ради з питань національної та мовної політики при Донецькій обласній держадміністрації, м.Вугледар**

Відрядження в місто Носівка**Вандруліпе андо фовро Носівка**

■ **Одного з вихідних днів на початку липня працівники Чернігівського правового центру відправилися у відрядження - в м.Носівка, що на Чернігівщині, де компактно проживають роми. Це місто мало чим відрізняється від інших міст районного масштабу. Ромами воно було обране для проживання дуже давно, мабуть, через розкішні зелені луки, навколишні ліси та гостинність тутешніх українців.**

Монітор С.Іванов бере інтерв'ю у Миколи Золотарьова та його доньок.

Тепер тут постійно проживають десять ромських сімей. Спочатку ми завітали до шанованої у всій Чернігівській області сім'ї Сумімовських - Дмитра Михайловича і Тамари Василівни. Господар цього дня займався продажем коня зі свого господарства. Покупець спеціально для цього до нього приїхав. Процес цього давнього ремесла нашого народу теплою хвилею залив душу. Згадав батько, який годинами стояв біля свого Тумана, чистячи та пестячи його, згадався вогник у його очах та горда посмішка на вустах, яка з'являлася, коли тось заходив до стайні й щикавився ціною його коня... Адже всі в районі знали, що найкращі коні - саме в нього.

Відкласти свої справи, господарі стали поспішно накривати на стіл, гостинно запрошуючи та пригощаючи. Тим, чим славляться роми, а саме - гостинністю та хлібосольством, коли останню крихту кожен ладен розділити з малознайомою чи навіть і незнайомою людиною, - похвалиться, певно, не кожен народ. І все це живе не одне століття, а з тих далеких часів, коли наші предки рушили в пошуках кращої долі з далекого Індії.

Я схилив голову перед нашим народом, на жаль, і досі ще не завжди освіченим і не повністю інтегрованим - за збереження, незважаючи ні на що, своїх звичаїв, обрядів та за волелюбний характер.

...Розговорилися про життя, проблеми, безробіття та невпевненість у завтрашньому дні.

- Не маючи можливості працювати, кожна сім'я нашого містечка по-своєму прагне вижити. Я живу, в основному, з господарства, - каже Дмитро Михайлович. - Маю коня, рогату ху-

добу, свині та птицю. Добре, що в нашій сім'ї - четверо дорослих дітей та одинадцять онуків, - усі допомагають. Тому і на столі є, і копійчина ведеться.

До речі, подружжя Сумімовських багато років працювало в сільськогосподарському кооперативі, через кілька років піде на заслужений відпочинок.

Другим був візит до не менше шанованих Миколи Васильовича та Єлизавети Михайлівни Золотарьових.

Привітно посміхався господар та його четверо найменших доньок - Люба, Єва, Людмила та Наташа. Недавно збудований дім блищав чистими шибками, а в охайному дворі бігали курчата, підкреслюючи хазяйновитість та чистоплотність господарів.

За лічені хвилини на столі стояв самовар, а гостинні дівчата запрошували до столу. Подружжя Золотарьових виставило восьмеро дітей, які є гордістю як батьків, так і ромів усього міста.

Микола Васильович працював кочегаром і технічним працівником у школі, а наразі, як практично і всі носівці, перебивається тимчасовими заробітками та займається домашнім господарством.

Одна з його доньок - Люба, показуючи дім, зачарувала своїм чудовим ритмічним танцем. Не кожна навіть сценічна танцівниця може повторити складні танцювальні прийоми, характерні для національного колориту, які продемонструвала ця ромська дівчина, не кожній владіє таке природне почуття ритму.

Добробут та благополуччя в цих сім'ях контрастували з суч-

ільними проблемами в інших сім'ях Носівки. Кілька багатодітних родин проживають у "швеченківських" хатинках. Про якісь там вигоди, годі й говорити. Низенькі, темні, опалення - грубою, ці хатинки за всіма параметрами мало підходять для проживання. Не дивно, що в цих родинах і не всі діти навчаються в школах. Не вся вина за це лежить на господарях. Малі заробітки повинні йти на харчування сім'ї, та ще й не вистачає. Мабуть, набагато більша вина в цих нестатках і проблемах і нашої держави та місцевих органів, які аж ніякої уваги не приділяють місцевим ромам.

Я влевнена, що всі керівники міста добре знають чотирьох сестер Золотарьових (Риту, Тама-

ру, Фатиму, Людмилу, дів. світліну), які виступають на всіх районних заходах і "відтанцювувать" честь Носівки в області й далі, та не хочуть знати чиновники, що навіть ця "благополучна" сім'я живе під дахом, що будь-якої хвилини може завалитися і впасти на голову.

І керівник та інспектор паспортного столу райвідділу міліції м.Носівка, певно, знають про те, що у багатьох ромів немає паспортів.

Ось і 68-річна мати-героїня Тетяна Павлівна Миколаєнко, якій ще в 1977 році підписав відповідний документ Л.І.Брежнєв за народження та виховання 13 дітей, чекає на допомогу синів, які в 27 та 28 років не мають паспортів і тому не можуть влаштуватися на роботу. Адже, можливо, тоді і її хатині, нарешті, з'явиться світло, яке відключили шість років тому за несплату боргу.

Сподіваємося, що дана шановним керівником Носівського райвідділу міліції обіцянка скоро буде виконана і нас запросять на святкове вручення важливих для кожного громадянина документів.

Марія Іванова, м.Чернігів, НКТ "Неве Рома"

Дмитро Сумімовський зі своєю дружиною та дітьми.

Практичні аспекти застосування моніторингу

Адодівесутне аспекти кердам моніторинг

Днями у м.Харкові відбувся семінар "Моніторинг дотримання прав ромів України. Актуальні проблеми", який проводився Європейським центром зі захисту прав ромів (ERRC) спільно з правозахисним центром Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства "Романі Яг" за фінансової підтримки Європейської комісії. Метою семінару було підвищення професійного рівня моніторів, які працюють у рамках проекту "Захист прав ромів в Україні і забезпечення доступу до правосуддя".

У роботі семінару взяли участь представники ромських громадських організацій з дев'яти областей України, а також представників від харківської правозахисної групи Людмила Михайлівна Ключко. До речі, саме ця організація випустила монументальне дослідження з дотримання прав людини в Україні у 2005 році, де окремим розділом є відомості про порушення прав ромів.

Серед запрошених на семінарі був і юрист міжнародного юридичного центру "Легітим" Едуард Леонідович Трегубов, який підкреслив актуальність проведення такого роду заходів, оскільки завдяки моніторингу можна відслідковувати та аналізувати ситуацію з дотримання прав людини в Україні, що, у свою чергу, дає реальну можливість впливати на

подолання таких негативних явищ, як порушення прав людини.

Учасники семінару обговорили випадки й факти, зафіксовані моніторами у Дніпропетровській, Чернівецькій, Черкаській, Одеській, Полтавській та інших областях України. Зокрема такі, як зловживання представниками правоохоронних органів свого службового становища, які й без того погіршують ситуацію становища ромів ("Романі Яг" майже у кожному номері порушує цю проблему).

Координатор проекту "Захист прав ромів в Україні і забезпечення доступу до правосуддя" Зола Кондруп акцентувала увагу на такому важливому питанні, як застосування результатів моніторингу при підготовці тематичних звітів щодо порушення прав людини.

Окремим пунктом порядку денного на семінарі було обговорення нагального питання (як моніторинг ЗМІ) про застосуван-

ням ними "мови ворожнечі", оскільки саме ЗМІ формують громадську думку щодо ромів. "Мова ворожнечі" продовжує кочувати з сторінки на сторінку ряду газет, що, в свою чергу, призводить до фактичного розпалювання національної ворожнечі. Так, нещодавно в обласній полтавській новинці "Досє 02" ромів було безпідставно звинувачено у скоєнні злочинів, чим знову скопмпрометовано всю ромську громаду. Не відстає від них і закарпатський часопис "Правозахист", у якому окремі журналісти, очевидно, прикриваючись псевдонімами, зловживають своїми правами - подають неперевірену або й часто неправдиву інформацію щодо ромів Закарпаття. Зміст однієї з недавніх статей фактично зводився до того, що майже чи не всі роми - потенційні злочинці й місцеве населення потерпає від "п'яних ромських бешкетників". Правозахисний центр "Романі Яг", який також працює у рамках проекту, відслідковує такого роду публікації, вживає і буде вживати всі можливі засоби для подолання цих негативних явищ.

Надзвичайно важливий й оригінальний був досвід представників харківської правозахисної організації, зокрема, в ознайомленні учасників семінару з методами й формами роботи, виданими методичними рекомендаціями й посібниками з захисту прав людини, які стануть у нагоді для практичного застосування.

Аладар Адам

РОМ-ПРЕС

Допомагати всім світом чи Ізолювати від суспільства?

Таке питання пролунало в Програмі розвитку ромів Організації Об'єднаних Націй, яка працює під назвою "Нерізниця потенціалів".

Після десятиліття розколу й міжнцінних конфліктів на Балканах, нарешті, в суспільстві відчувається прагнення до об'єднання, до кращого майбутнього. Однак для того, щоб виконати міжнародні зобов'язання і увійти в Європейський Союз (а це - кінцева мета всіх країн Балкан), влада балканських держав має гарантувати, що роми, біженці, переміщені всередині країн люди та інші найуразливіші групи не покинуті наприз-

воляще. У новій Програмі ООН зазначається: "У небезпеці роми і переміщені групи в Північно-Східній Європі". Програма подає нові дані щодо ситуації з біженцями, ромами та переміщеними в балканських країнах - Албанії, Боснії та Герцеговині, Болгарії, Хорватії, Македонії, Чорногорії, Румунії та Сербії, включаючи й Косово. Також у Програмі ООН подаються практичні, конкретні поради політиків, що саме може бути зроблено урядами, міжнародним співтовариством та самими представниками найуразливіших груп для того, щоб зламати цей порочний цикл бідності й виключення. Нова Програма ООН здійснюється у співробітництві з Європейською комісією із зайнятості, соціальних справ та рівних можливостей, що дуже обнадіює щодо результатів цих спільних дій.

Уряд відмовляється

Болгарський уряд відмовляється брати на себе зобов'язання вирішити проблему житла ромів. З цього приводу відбулася зустріч представників міністерств і установ Болгарії та кількох неурядових ромських правозахисних організацій.

Ще у травні 2004 р., згідно з постановою Ради міністрів Болгарії, прийнятою Національну програму поліпшення житлових умов ромів. Для цього країна має ЄС протягом 2005/2015 років планувати виділити 126 млрд. левів, з яких 40% - з державного бюджету, 17% - з муніципальних бюджетів, 30% - від різноманітних фондів і тільки 13% - це позики міжнародних установ. Це пов'язано з тим, що становище з житлом ромів у Болгарії, а особливо у Софії, надзвичайно незадовільне. Кошти, згідно з угодою з Міжнародним банком реконструкції та

Про що свідчить моніторинг у Донецькій області?

Пала со пгенел моніторинг анде Донецько область?

Як відомо, українське законодавство не дозволяє переслідування за національною ознакою. Цей постулат затверджений Конституцією України - основним документом держави.

Однак факти, які надходять від наших правозахисних центрів, свідчать про інше. А саме - про brutальні порушення однієї з основних статей Конституції України, яка звучить так: ст. 24 "Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом".

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінки; встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям".

Ось деякі з цих фактів.

У сфері виховання
Школяр Богдан Х., мешканець м.Макіївка (повна адреса є в редакції), під час літнього оздоровлення в таборі відпочинку "Супутник" на станції Кринична відчував дискомфорт через свою ромську національність. Вожаті, які повинні самі бути прикладом толерантного ставлення до дітей, ображали хлопчика, негативно акцентували увагу на його національності. Через тиждень батьки, які приїхали відвідати сина, вимушені були забрати хлопчика додому.

У побутовій сфері
Батьки дівчини, з якою зустрічався Михайло Ф., відмовили хлопцеві у весіллі, дізнавшись про те, що він - ром.

У сфері послуг
У салоні краси "Єва", що на бульварі Горбачова в м.Макіївка, Анжелі Д. було brutально відмовлено в обслуговуванні. До того ж майстер, до якого Анжела звернулася з проханням підстригти її, грубо образила жінку словами: "Цигани - всі вовшіві, і засмучувати своє робоче місце я не буду".

У сфері медицини
Під час відвідування міської лікарні № 4 м.Макіївка ромці Риті Є. лікар відмовив у гінекологічній консультації, мотивуючи це тим, що "від усіх ромок йде неприємний запах, як від коней". І відправив її додому ніби помитися.

Подібне ставлення до ромів з боку медперсоналу цієї лікарні відбув у собі й Дмитро І., 27 років, який приїхав з Кривого Рога до родичів і раптово захворів. Лікар відмовився його прийняти, але після певної суми грошей допомога молодій людині була надана.

Всі ці факти (а їх набагато більше) надіслав у правозахисний центр "Романі Яг" наш монітор із Донецької області лише по одному місту - Макіївці. А скільки їх можна назбирати у всій цій великій області А по Україні!

На жаль, притягати до відповідальності тих, хто нехтує конституційними нормами, за існуючим українським законодавством дуже важко. Отже, нагальним питанням сьогодення є прийняття закону про дискримінацію, який уже підготовлений і направлений в комітети для його розгляду. За цим законом можна буде притягнути до відповідальності посадових осіб та інших за упереджене ставлення до представників національних меншин.

Правозахисний центр "Романі Яг"

розвитку, у Болгарію надійшли, але болгарський уряд відмовляється виконувати ті зобов'язання, які взяв на себе ще у 2004 році щодо забезпечення ромів житлом.

Моніторинг в Угорщині

Незалежний експерт з проблем меншин ООН Гей Макдоугол протягом червня-липня цього року проводила в Угорщині моніторинг щодо з'ясування становища ромської меншини в Угорщині. Перебуваючи в цій країні, пані Макдоугол відвідала чимало ромських общин в окрузі Пейга й провела ряд консультацій з представниками ромської громади в Будапешті.

Відзначено, що уряд Угорщини демонструє політичне бажання вирішувати проблеми національних меншин, у тому числі й ромів, на найвищому рівні. У 2002 році уряд ухвалив рішення про залучення ромів-професіоналів у

різні міністерства, щоб вони безпосередньо займалися проблемами вирішення політичних і соціальних проблем. З 1995 року в угорському парламенті працює незалежний спеціальний уповноважений з дотримання прав національних й етнічних меншин, який відіграв значну роль під час підготовки і прийняття закону, що забороняє дискримінацію. Наразі близько 600 000 осіб в Угорщині вважають себе ромами, які найбільше постраждали у період переходу країни від соціалізму до ринкових відносин. Чимало з них втратили роботу, погіршилась їхній освітній рівень. Роми живуть на 10 років менше, ніж представники інших національностей.

Гей Макдоугол зазначила, що угорський уряд повинен взяти невідкладні заходи щодо подолання прізвищ майже ромами і неромами і забезпечити ефективну участь ромів у житті країни на національному рівні.

Історія, як мода - повертається

■ Нещодавно в Інтернеті на ромському сайті новин з'явилася інформація про примусове виселення понад 200 ромів, серед яких 100 дітей, та руйнування їхніх осель, в яких, як повідомляється, вони легально проживали протягом багатьох років. З 29 травня по 2 червня влада селища Дорожного в Калінінградській області Росії, про що "Романі Яг" уже писала, бульдозерами зруйнувала 37 будинків, а їхні залишки спалила. Наразі близько 100 чоловік живуть у наметах, а інші роз'їхалися, не отримавши ніяких компенсацій, у пошуках притулку.

Що це? Як можна охарактеризувати дії влади? Якими юридичними нормами та якими законами користувався суд, який надав такі санкції?

Навіть не віритися, що подібне може відбуватися в наші часи в правовій державі. В тій державі, де ще не згасла пам'ять про вогнища від пожеж людських осель, цілих сіл, міст, у тому числі й ромських таборів, підпалених фашистами, де ще не зголіли рани від воєнного лихоліття; в тій державі, яка очолює Велику Вісімку; в тій самій державі, яка породила класиків світової літератури Пушкіна, Толстого, Горького і багатьох інших, які обожнювали циганську культуру. Саме в цій державі був створений перший в світі ромський театр. Саме в Росії живе і творить народний артист СРСР, наш український ром М.О.Сліченко, працює відомі в усьому світі ромські сім'ї вчених та митців - народних, заслужених артистів Деметер, Жемчужних, Лекаревих, Бузилюхових та ще багатьох інших.

У цю справу втрутилися виконавчий директор Європейського центру з захисту прав ромів (ERRC) Димитрина Петрова та Джим А. Голдстон, виконавчий директор Правової Ініціативи Інституту Відкритого Суспільства. Сподіваємося, що ці люди допоможуть відновити справедливість. Ми, в свою чергу, не хотіли б залишатися осторонь і хочемо теж якось допомогти постраждалим, хоча б висловленням свого негативного ставлення до цих подій. Ми, роми з України, вкрай обурені діями влади в Калінін-

градській області й висловлюємо свій рішучий протест!

Написавши заголовок до цього матеріалу - "Історія, як мода - повертається", я мав на увазі той історичний факт, коли в далекому 1783 році імператриця Катерина II видала наказ про виселення ромів з Петербурга. Той наказ досліпно звучав так: "...дабы все они в удобных местах поселены были... и праздно нигде отнюдь не шатались".

Приводом для такого заходу було те, що роми тоді були кочовим народом і, певно, завважали вельможам. Та тільки ті самі вельможі, тобто дворяни, коли вони відчували крайню потребу повеселитися, або навпаки - понудувати, вони їхали за місто, де мешкали роми, і відводили душу, слухаючи сумні романси або запальні й веселі циганські пісні. І коли вони перебували серед ромів, то не мали ніякого відчуття гидливості, а, навпаки, були випадки братання, деякі з них навіть одружувалися на ромках, тобто вони переконалися, що роми такі самі люди, як і вони.

Але тоді, певно, ще не було такого поняття, як расизм, бо не було ще Гітлера, не було скінхедів і не було сучасних чиновників і "нових русских", яким, як нам здається, сподобалися земельні ділянки, на яких стояли ромські будинки. І не було такого корупційного або залежного суду, який приймає нелюдські рішення, подібні до рішення про примусове виселення в Калінінградській області.

Олександр Міщеряков, м. Кременчук

Розпалювання полум'я національної ворожнечі

Пгабарен е яг андо національно душманіпе

Нещодавно в обласній газеті Полтавщини "Досьє 02" була надрукована стаття про те, як, відрекомендувавшись співробітниками Пенсійного фонду, злочинці винесли з дому, на очах у пенсіонерів, жителів села Крахмільці Решетилівського району Полтавської області, всі їхні збереження - 2 тисячі гривень. Зі слів свідків, злочинцем був соглядатючий чоловік: смуглявий, темноволосий, у шкряпаній куртці, добротних штанах і папкою під пахвою, який приїхав з водієм на новому автомобілі сріблястого кольору з тонованим склом. Марк автомобіля, його номер ніхто не запам'ятав. У статті з подробицями розповідається про те, що злочинці свідомо їхали до садиби саме цих пенсіонерів, вони знали їхні імена та достаток; що вони чітко продумали ситуацію, навіть об'їздили телефонні проводи, щоб уникнути потерпілим можливість звернутися до міліції.

Хочеться сказати, що такі випадки у Полтавській області не поодинокі, часто до самотніх людей заходять "представники" собесу, Пенсійного фонду, які під виглядом надання якогось виду допомоги обкрадають старень-

ких. Але в даному випадку велике обурення викликає той факт, що старший уповноважений відділення карного розшуку Решетилівського РВУ МВС старший лейтенант міліції В'ячеслав Переліца та старший дільничний інспектор капітан міліції Юрій Рукавиця, які займаються цією справою, в скоєнні злочину звинувачують ромів. Вони мотивують це тим, що роми часто ходять по домовихках довірливих людей під різними приводами: скуповують горіхи, просять налитися води, переповити дитину, пропонують верожіння, продають якісь товари тощо. Тому міліція попереджає мешканців області: коли в якомусь із сіл з'являються роми, жителі повинні одразу ж звернутися до райвідділів внутрішніх справ. На подібне повідомлення одразу ж віде слідо-оперативна група або ж представники міліції, які затримують зазначених осіб, доставлять до РВ, сфотографують їх, знімуть відбитки пальців, переписуть паспортні дані й занесуть до бази даних.

За висновком панів Рукавиці та Переліци, в усіх "чорних" справах, які кояться на території області, винні "особи ромської національності". Ось як подасться цей матеріал в газеті "Досьє",

№ 13, від 13 квітня 2006 року. "Таке враження, що в циган якесь чуття на гроші, - дивується В'ячеслав Переліца. - Ми коли приїжджаємо на виклик, то бачимо, що в хаті нічого не перевернуто, а грошей немає. Це можна пояснити тим, що бабусі за стандартним принципом ховають гроші - або в шафі під одягом, або на столі під клеюкою. Своїх жертв цигани вшукують, послідувавши із судідами майбутньої жертви. Як тільки виявили самотніх пенсіонерів, біля яких не живуть поряд діти чи інші близькі родичі, одразу роблять свою "чорну" справу".

А не здається вам, шановні, що подібний висновок ви робите лише тому, що не можете затримати справжнього злодюгу? Набагато легше все звалити на ромів, ось скільки їх ходить по нашій грешній землі, тільки простягни руку і хапай! Ім же нікуди звернутися, нікому оскаржити незаконне затримання. Хіба ж ви замислюєтеся над тим, що в людей, які слухають ваші заклики до подібної обережності, в їхніх дітей виникає неприязне ставлення до всієї ромської нації? Чи ви розумієте, що цим ви принижуете цілий народ, його культуру, традиції і що своїми діями розпалюєте полум'я національної ворожнечі?

Хочеться вірити, що рано або пізно, але справжній злочинець буде затриманий і понесе заслужене покарання. А ще більше хочеться сподіватися, що в наших славних правоохоронців з'явиться рівноцінне ставлення до всіх жителів України: ромів, росіян, євреїв, татар, українців.

ГО "Романо дром"

ВІДРЕКОМЕНДУВАВШИСЬ СПІВРОБІТНИКАМИ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ, ЗЛОЧІНЦІ ВИНЕСЛИ З ДОМУ, НА ОЧАХ У СТАРЕНЬКИХ, З ТИСЯЧІ ГРИВЕНЬ

У мешканців, жителів села Крахмільці Решетилівського району, в будинку загинуло 3000 гривень. Злочинці винесли з дому, на очах у стареньких пенсіонерів, жителів села Крахмільці Решетилівського району Полтавської області, всі їхні збереження - 2 тисячі гривень. Зі слів свідків, злочинцем був соглядатючий чоловік: смуглявий, темноволосий, у шкряпаній куртці, добротних штанах і папкою під пахвою, який приїхав з водієм на новому автомобілі сріблястого кольору з тонованим склом. Марк автомобіля, його номер ніхто не запам'ятав. У статті з подробицями розповідається про те, що злочинці свідомо їхали до садиби саме цих пенсіонерів, вони знали їхні імена та достаток; що вони чітко продумали ситуацію, навіть об'їздили телефонні проводи, щоб уникнути потерпілим можливість звернутися до міліції.

Протистояння між мерією Архангельська та ромським табором закінчується

Схоже, що тривале протистояння між мерією міста Архангельська та ромським табором, який оселився в місті близько року тому, закінчується.

Внаслідок переговорів у черговий раз було наголошено - табір повинен залишити місто наприкінці липня, ромам виділений транспорт для перевезення багажу, замовлено кілька вагонів і буде виплачено від 300 до 400 тисяч рублів компенсації.

Як повідомив керівник Архангельської регіональної єврейської національно-культурної автономії Валерій Гауптман, щодо питання про виселення ромського табору за межі міста мерія поводитися дуже

необережно. За словами Валерія Гауптмана, необхідно було не акцентувати на національність цих людей, а говорити про те, що це громадяни Російської Федерації, які порушили чинне законодавство.

"І хоча, з одного боку, мер Архангельська виконував рішення суду, з іншого - міжнаціональні відносини - дуже делікатна річ. На жаль, рада національних громад не змогла вчасно запропонувати меру делікатну і коректну форму вирішення цього питання, і я не знімаю з себе за це моральну відповідальність, - сказав Валерій Гауптман. - Утім, правильні висновки з усієї цієї історії зробити ніколи не пізно".

РОМ-ІПРЕС

Навчання з прав людини

17 липня в м.Констанце (Румунія) пройшов курс навчання з прав людини і боротьби з дискримінацією для етнічних ромів, розкиданіх по всій Румунії. Проект був профінансований Європейською комісією. Його мета - поліпшити законодавство щодо виконання боротьби з дискримінацією в цій країні. Головними темами навчання були: концепція з прав людини та недискримінації; законодавство про боротьбу з дискримінацією; механізми цих дій та документальні випадки порушення прав людини.

Курс був розрахований на 25-30 етнічних ромів з усієї Ру-

мунії і, безсумнівно, підвищив рівень знань учасників цього навчання.

"Поточна історія"

Так називається документальний фільм Едуарда Шліна про реальні історії, які сталися в Нижньому Новгороді (Російська Федерація) протягом двох тижнів у березні 2006 року. Це - своєрідне кінодослідження через драму коротких історій, пов'язаних з ромами та росіянами цього міста й жителями села Беженцево.

Ця стрічка - одна з частин великого проекту щодо ромів, який фінансується британською компанією (директор Ханна Колінз). Перший фільм мав назву "Коли ми були птахами", він був показаний на міжнародному фести-

валі в Роттердамі у 2004 році. Наступний - "Ла Міна" - був знятий у Барселоні, в одному з віддалених районів міста. Всього було знято 5 фільмів у різних країнах світу. Ці 35-40-хвилинні стрічки об'єднані загальною ідеєю: через ромське багатоголосся з різних регіонів Європи розповісти про важке життя цього народу. Доли ромів зображуються в багатьох аспектах та колірних. Крім того, значну увагу приділено взаємовідносинам національної меншини та місцевого населення міста й села, формам культурного обміну, показані свята, ритуали, домашнє життя ромів, їхнє ставлення до тварин, природи, торгівлі тощо.

Фільм "Поточна історія" знятий трьома мовами - ромською, російською та англійською, що дозволяє розширити просторові можливості.

ЛИСТ У РЕДАКЦІЮ

Хто привласнив гроші, надані жертвам Голокосту?

Кон чордас е лове, кай дине мударде манушенге андо Параїмос?

Пишуть вам роми Кіровоградщини. Всі знають, наскільки важке у наші дні становище ромів похилого віку: грошей на лікування у них немає, медикаменти дуже дорогі, люди приречені на вимирання. І ось появилася було надія. Нам, жертвам Голокосту часів Другої світової війни, за рішенням суду США, міжнародна організація MOM через українські банки і фонд "Взаєморозуміння та примирення" (м.Київ, вул.Фрунзе, 15) стала виплачувати гроші. Проте наші чиновники вирішили внести зміни в рішення суду США. І в 2000 році ромам виплатили замість 1000 доларів - 400. У 2004 р. замість грошей видали продовольчі набори з простроченим терміном дії й мийні засоби. Продукти були нібито від MOM, та наші, українські. Незважаючи на те, що ці пайки видавалися в містах Черкаси, Стела, Кременчук, смт Олександрівка Кіровоградської області та в інших, чиновники цей факт заперечують.

У червні 2005 р. пролунала інформація з екранів телебачення, що на українські банки ромам надійшли кошти від MOM, та відповідний кіровоградський фонд довгий час приховував цю інформацію, і лише після скарг у Верховну Раду прес-служба повідомила, що фонд готує чергові виплати ромам від міжнародної організації. Також було повідомлено, що гроші, не виплачені протягом 90 днів, повертаються в MOM.

Проте, найдивовижніше те, що з часу надходження інформації про виплати, тобто 25 серпня 2005 року, і досі жодна людина

У редакцію надійшов черговий лист-скарга з приводу виплат ромам, жертвам Голокосту часів Другої світової війни. Цього разу - від ромів Кіровоградщини.

Документи, надіслані до редакції Тимофієм Гавриленком.

не отримала повідомлення від банку на одержання грошей. Певно, чекають до 1 вересня 2006 року, коли MOM припиняє всі виплати. Залишилося трохи більше місяця...

Браття ромале, на наших очах чиновники обкрадають людей похилого віку. Ви, журналісти, займаєте видне становище, будь ласка, станьте на захист ромського народу. Надсилаємо вам деякі документи як доказ. Додамо, що обласні фонди - це рядові виконавці, від яких нічого не залежить. А контролюють ромські кошти українські банки під прикриттям високих чинів Міністерства фінансів України.

Ось довідка від філії відділен-

ня Промінвестбанку в м.Олександрія Кіровоградської області, яка була видана мені, Тимофію Степановичу Гавриленку, в тому, що я отримав кошти від Швейцарського фонду за реєстром 4923, номер 1161483 в сумі 400 доларів США - за підписом заступника керуючого банком Т.Лісані та головного бухгалтера Д.О.Сілкина. Довідку видано на вимогу 3 листопада 2005 року. А де решта 600 доларів?!

Надсилаю карточку, яка була у мішках з продуктовими наборами, видачу яких ніхто на себе не бере! Прошу вас (і прокуратуру!) звернути увагу на хвіст одиноких продуктів, виділених на двох одиноких стареньких - чоловіка та

дружину: олія - 10 літрів на місяць, 120 літрів на рік; цукор - відповідно - 20 кг та 240; борошно - 20 кг та 240; макаронні вироби - мійшок на місяць (!) і 12 мішків на рік, мийні засоби - 2 ящики і 24... Виникають питання: нащо двом людям похилого віку стільки продуктів і куди їх двіати? У наявності, думаємо, класичний варіант відмивання грошей.

Я, як голова ромської громади м.Олександрія, написав від імені всіх наших ромів лист-скаргу на ім'я Президента України Віктора Андрійовича Ющенка про те, що правди дошукатися в нашій країні неможливо, що чиновники ромів тільки принижують, ображають, виганяють. Ви-

нуватці, звичайно, "цигани", а не ті, хто навмисно приховує інформацію. В інших країнах роми отримали в десятки разів більші суми, ніж обіцяні нам, ромам України, 1000 доларів. Де ж справедливості? Я та мої батьки потерпіли від фашистів так само, як і вони. Та навіть обіцяної суми нам не дали, окрім отих 400 доларів у 2000 році.

Наразі з'являються нові чутки про допомогу. Люди знову йдуть до чиновників, а ті знову "нічого не знають". Люди хочуть, щоб відомості про іноземну допомогу вивели, наreshті, з тіні. Хочуть знати, куди ділися 600 доларів. Хто приховує офіційну інформацію про допомогу? Не на словах, а на ділі треба доводити те, що народи всіх націй, без винятку, конституційно рівноправні громадяни України та всього світу.

На наш лист від 5 серпня 2005 р. через 10 днів надійшла відповідь від Українського національного фонду "Взаєморозуміння і примирення" (Кіровоградське обласне відділення), в якій надана інформація стосовно майнових позовів жертв Голокосту за підписом начальника Кіровоградського обласного відділення В.Боцула. Ця інформація друкувалася не раз у "Романі Я". Та це все ж таки не відповідь на наш запитання. Відповіді ж наші на лист ромів Кіровоградщини ми так і не отримали...

Тимофій Гавриленко, представник ромської громади м.Олександрія від імені ромів м.Олександрія та всієї Кіровоградської області

Мешканці міста обрали нового мера

Фовроске мануша кїде аврі нейве шейрес

■ 26 березня ц.р. відбулися не лише вибори до Верховної Ради та депутатів обласного рівня, а й вибори мера нашого міста.

Вугледар - невеличке містечко. Протягом десяти років його мером був В.М.Хокін. Колишній мер, незважаючи на населення, постійно підвищував квартплату і комунальні послуги, нічого доброго для жителів не зробив. На цьогорічних виборах мешканці міста одногослосно обрали собі нового мера - Аліма Мамбетовича Ширинського. І - не розчарувалися в ньому. До нового міського голови відразу пішли люди зі своїми проблемами. І кожного він вислуховує, вирішує більшість питань, самотнім пенсіонерам надає допомогу. Була навіть створена організація, яка допомагає пенсіонерам на дому, дооплатила її

депутат міської ради Світлана Іванівна Шевченко.

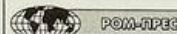
Протягом п'яти-шести років вхідні двері у багатьох будинках, у тому числі й у будинку 11 по вул.30 років Перемоги, перебували в аварійному стані. Цей квартал називається "циганським". За ці роки вже майже у всіх будинках встановили нові двері, тільки там, де живуть роми, двері не були замінені. Взимку на першому поверсі будинку № 11 снігом заліплює стіни, і в квартирі від вологи відходять шпалери. Мешканці цього будинку звернулися із заявою до нового мера, сподіваючись на вирішення цієї проблеми, і тепер надіються, що нову зиму зустрінуть у нормальних умовах.

Алім Мамбетович перейнявся проблемами міського ринку і тим, в яких умовах працюють люди. Доцї іде, а торговці стоять у воді, для того, щоб заробити для своїх сімей на шматок

хліба. Мер зібрав жителів Вугледара і порадився з ними. Було вирішено побудувати магазин на 500 робочих місць, де можна буде торгувати в нормальних умовах.

Народ вірить новому міському голові, бо він слів на вітер не кидає. Люди зрозуміли, що вони не зробили помилки, обравши Аліма Мамбетовича Ширинського мером свого міста. До того ж і команду він підібрав з хороших спеціалістів, людей, які проживають у Вугледарі вже багато років і які зацкавлені в тому, щоб їхнє рідне місто процвітало.

Володимир Ніколаєнко, президент ради членів національного товариства "Ромен" у Донецькій області, член ради з питань національної та мовної політики при Донецькій обласній держадміністрації, м.Вугледар

Туреччина не відступить у питанні Кіпру

Туреччина не має наміру йти на поступки в регулюванні кіпрського питання і виступає проти пов'язання цієї проблеми зі своїм вступом до Європейського Союзу як повноправного члена, заявив турецький прем'єр Тайїп Ердоган.

ЮНЕСКО вимагає знести бугівляу Міністерства в Ризі

ЮНЕСКО вимагає знести бугівляу Міністерства сільського господарства в Ризі. 21-поверхова будівля була збудована в радянські роки в Старому місті, яке оголошено пам'ятником культурної спадщини.

Білорусь оголошує війну алкоголю

Міністерство внутрішніх справ Білорусі підготувало про-

ект указу Президента, спрямований на деалкоголізацію населення. Цей указ уже порівнюють з горбачовським указом про подолання пияцтва від 1985 року.

У Криму скоротився вилов риби

У першому півріччі поточного року вилов риби в Автономній Республіці Крим скоротився порівняно з аналогічним періодом 2005 року на 54,2% і становить 8 тис. 102 тонни. Про це повідомили в Державному комітеті статистики України.

Естонія нагасть громадянство вдові Дугаєва

Уряд Естонії готовий розглянути питання про надання громадянства вдові колишнього лідера Інкері Джохара Дугаєва Аллі Дугаєвої, повідомив радник міністра у справах народонаселення Естонії Аарне Веєдла.

У новій родині*

Анде нейві фамілія

(Початок у попередньому номері)

Початок мандрівок Яна Йорса припав на найсприятливіший час. Стояли теплі літні місяці, коли у ромів найменше проблем з нічлігом і хлібом насущним. Хлопчик, який читав Гомера й індійський епос, був схильний душею до пригод. А хіба не пригода для юного городянина - перший нічліг під зоряним небом, вечера, приготовлена на багатті. Хіба не цікаво вести розмову на примхливій суміші мов з людьми, оповитими таємницею для всього світу?

Втім, чарівність таємниці поступово почала розвиватися. Ловари, які прийняли Яна в табір, були конторговцями. Мислили вони досить приземлено. Звичайно, їхнє життя було оповите мережею древніх табу, та це були люди, які стояли обома ногами на землі. Ромська стоянка була просякнута терпким запахом кінського поту і гною. Золото, яким були обвішані смагляві жінки, у важкі зимові місяці перекочовувало в ломбард. Після початку кочового сезону прикраси викупували.

У родині, в яку зунав влитися маленький бельгєць, був великий дерев'яний фургон з вікнами і дверима. Глава сімейства, показаний ром на імення Паліка, ходив із густими чорними вусами, у незмінному капелюсі і з золотим ланцюжком на шиї. Він повною мірою мав філософію природженого кочівника. Ніякі негоди не могли похитнути його незмінну рівню доброзичливість. За небезпек і несправедливих образ він волів просто зникнути, не втягуючись у конфлікт.

Дружина Паліки відразу перейнялася довірою до Яна. Одного разу хлопчик був уражений тим, що Рупа, анітрошки не кри-

ючись, дістала з потайного місця вузлик із золотими монетами й прикрасами, аби їх перерахувати і почистити. Приємному сину було приємно, що його вважають за рома, нездатного вкрати у своїх. Утім, про ворожіння з ним не бажав вести розмови ніхто - але не з поганого ставлення, а через те, що це вважалося суто жіночою справою.

Першими ввели Яна у світ табору, звичайно ж, хлопчиська, його ровесники. Вони говорили на ламаному німецькому і вчили нового товариша першим ромським словам. Вони відкрили йому особливості ромської кухні, розповіли про особливості догляду за кіньми, і самі, у свою чергу, дивувалися дивним звичкам цивілізованих городян. Вони не могли зрозуміти необхідність носової хустинки (навіщо носити з собою "бруд із носа?"). Вони не могли зрозуміти й того, чому в кожному будинку побудованій туалет - адже всі знають, навіщо людина туди прямує! Як можна миритися з таким знущанням над пристойностями? Новакуч пояснили, що в таборі прийнято говорити фразу: "Йду подивитися на коней", так каже кожен хлопчисько, який поважає себе. На різних сторінках книжки знаходимо теплі слова на адресу друзів дитинства: Наноша, Кори та Пуцини, тим більше, що останній став Янові названим братом.

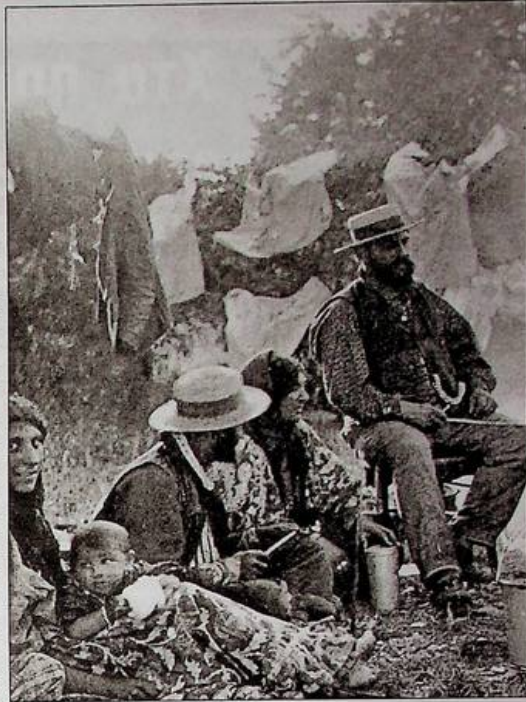
Крім Пуцини в Паліки були три доньки. Старшу кликали Кежа, і саме з нею у світловолового шукача пригод установилися найліпші стосунки. "Це була міцна, енергійна дівчина з відкритим обличчям, сміливим поглядом і гладкою золотавою шкірою, - пише Ян Йорс. - У неї була довага сильна шия; її високі повні груди визирали через низький виріз жовто-білої кофтини. На відміну від інших ропок, які носили дуже

важкі золоті серги, у неї в вухах були лише маленькі колечка. Будучи на кілька років старшою за мене, вона вже виглядала зрілою жінкою, яка має й авторитет, і гідність".

Восени романтика кочовища показала Янові зворотний бік:

"Мене лякали довгі дощові дні, коли всій родині доводилося укриватися в тісноті фургона. Наш одяг відволожився, температура всередині була нестерпна, повітря було боляче вдихати. Пузата грубка злобливо хрипіла, вивергаючи жар, і з нею було майже неможливо впоратися (оскільки вона залежала від напрямку вітру). Рупа зняла дашок, і фургон освітлювався лише язиками полум'я; при цьому від вугілля йшов важкий дих. Стоянка розкисла від болота, в якому ми потопали по кісточку. Кори й Пуцина набили під колеса хмиз, кругляки й головешки, щоб ті не загрузили занадто глибоко. Коней ми накрили армійськими ковдрами і брезентом. Собаки сховалися під вазком і поскиглювали".

З боку ромське життя - нескінченна романтика. Але ближче до зими світловолосий гідліг зрозумів її зворотний бік. Першого року він не вважився зимувати в таборі. Повернувшись до рідного будинку і шкільних занять. І все-таки настала година, коли Ян відчув до кінця, як це - зимувати у фургонах. Наслідки були цілком передбачуваними. Побутові незручності й нудьга подіяли на нього приголомшливо. Тут треба пояснити, що в Росії та в Україні роми на зиму винаймали житло в селян. Та ловари в Західній Європі не могли так чинити. Стосунки між корінним населенням і кочівниками були напруженими. Отже, волею-неволею роми були змушені миритися з багатомісячним ув'язненням у тісному задушливому просторі.

От як описує холодні місяці Ян Йорс:

"...Я вперше залишився з ромами на всю зиму. Лежачи в півсні в холодному заціпенінні довгих ночей у величезному фургоні Паліки, я чув шум цвяків, які клацали у дошках, що скрипіли від міцного морозу. Вікна були закріплені дошками, старими пальто й армійськими ковдрами, соломкою або клаптиками просмоленого паперу, проте вітер вривався в щілини, яких було надто багато, аби їх можна було заткнути. Питна вода замерзала в ковшах, і ранкове вмивання перетворювалося на катування. Руки обвітривалися, губи потріскалися й кровоточили..."

Часто роми знімали дашок, який закривав пн, щоб прочисити горловину короткої труби, що виходила через дах. Вони також робили це, щоб освітити фургон, коли закінчувалися свічки..."

Настав день, коли вже почувався подих весни, і її таємничий вплив відчувався на всій ромській стоянці. Тридцять п'ять

фургонів занадто довго залишалися в цьому непривабливому місці... Чоловіки вперлися спинами на всю зиму. Лежачи в півсні в холодному заціпенінні довгих ночей у величезному фургоні Паліки, я чув шум цвяків, які клацали у дошках, що скрипіли від міцного морозу. Вікна були закріплені дошками, старими пальто й армійськими ковдрами, соломкою або клаптиками просмоленого паперу, проте вітер вривався в щілини, яких було надто багато, аби їх можна було заткнути. Питна вода замерзала в ковшах, і ранкове вмивання перетворювалося на катування. Руки обвітривалися, губи потріскалися й кровоточили..."

...Із закінченням холодної зими роми знали все, що закривало вікна. На першому відкритому багатті нового сезону все це і спалили, на радість і страх найменших дітей, які не могли ясно згадати подібних сцен у минулому".

Микола Бессонов,
м.Москва
(Далі буде)

*Друкується із скороченнями

РОМ-ПРЕС

Конкурс краси

У кінці червня у столиці Македонії Скоп'є відбувся черговий 15-й конкурс краси "Міжнародна ромська красуня-2006". У цьому конкурсі взяли участь кандидатки з 9 країн світу: Македонії, Болгарії, Албанії, Сербії, Чорногорії, Хорватії, Словенії, Німеччини, Чеської Республіки. Судити з'їхалися також гості з журналісти з багатьох країн світу, які висвітлювали у ЗМІ хід цього захоплюючого видовища. Дівчата змагалися у чотирьох конкурсах. Перший конкурс - це вихід у купальниках, виготовлених ромськими майстрами товариства "Elez Kompani" міста Шлуту Орварі. Наступний вихід красунь був у спортивному одязі або джинсах. Третій раунд змагань

був дуже привабливим для майбутніх наречених, адже красуні були вдягнені у весільні сукні. Останній четвертий конкурс - це променад по підйому дівчат у вечірніх вишуканих сукнях, які були надані одним із спонсорів конкурсу - магазином одягу "Лейд" з міста Мавровка. За підсумками журі конкурсу, титул "Міс привабливості" отримали дві ромські красуні з Німеччини Аніта Ристік та Чорногорії - Жасміна Ходзовік; "Міс фото" стала дівчина з Македонії Олдіджана Рамаданова; другою "Міс фото" - албанка Абдіжана Дзамбазі; "Міс глядацьких симпатій" була визнана чешка Домініка Цолтакова, а короною переможниці конкурсу "Міжнародна ромська красуня-2006" отримала Елена Абазі з Македонії, яку їй на голову одягла минулорічна красуня Надія Шабан із Німеччини.

ВІДУК ЧИТАЧА

Читаючи твори Олександра Германю

■ Книгу повістей і оповідань Олександра Вацлавовича Германю я хотів прочитати відразу після того, як у газеті "Романі Яг" була надрукована публікація про нього. Але, як і більшість книг, виданих у 50-х та 60-х роках минулого сторіччя, вона стала бібліографічною рідкістю. У Дніпропетровській обласній бібліотеці ця книга збереглася в одному примірнику. Випущено її Орловським книжковим видавництвом 1962 р. З великим задоволенням я прочитав "Повісті і оповідання" О.Германю.

Олександр Германю - ромський письменник, його батьки були видцями з Австро-Угорщини, батько - чех, мати - моравська ромка. Побувавши в багатьох містах і країнах, вони дісталися Росії й осіли в Орловській губернії, де і народився в них син.

Олександр Германю виріс і став постійним співробітником обласної газети "Орловська правда". У 1962 р. він виїхав у Москву і став працювати у Всеросійському союзу циган. Тоді в країні проводилася велика роз'яснювальна робота серед ромів, щоб допомогти їм перейти на осілий спосіб життя (чи примусити їх до цього?). З пропагандистською метою потрібно було видавати літературу ромською мовою. Але в ромів не було своєї письмової граматики, і за що сграву взявся Олександр Германю. Однак для роботи зі складання ромської граматики потрібно було добре знати живу мову, її особливості. І тоді О.Германю ввів у свою практику своєрідне "ходіння у циганський народ". Він подовгу жив у таборах, вивчаючи мову і фольклор, а також побут і звичаї ромів.

Ці спостереження й лягли в основу його творів. У 1926 році в Москві почав виходити перший ромський журнал "Романі зоря". У ньому було опубліковане його перше оповідання ромською мовою "Руворо" ("Вовчєна"). Потім були й інші. У більшості з них О.Германю закликав ромів до

трудового осілого життя, залучення їх до суспільно-корисної праці - і як письменник, і як журналіст, і як пропагандист та педагог.

Олександр Германю написав кілька підручників для ромів, надрукував про них багато статей, оповідань, нарисів у центральній пресі. В 1928 році вийшов збірник його нарисів ромською мовою "Нэво джибэн" ("Нове життя"). Багато років видав Олександр В'ячеславович (Вацлавович) циганському театру "Ромен". Першою п'єсою, поставленою в цьому театрі, була п'єса "Джибэн пре ротэ" ("Життя на колесах").

Хотілося б розповісти про деякі твори Германю. Так, оповідання "Сурціца" - про долю єврейської дівчини Суре з містечка Войлиці, яка, п'ятухчись від смертельної небезпеки під час погрому, знайшла порятунк у ромському таборі, й так залишилася там на все життя. Дуже зворушлива розповідь, яка свідчить про те, що ромі допомогли тим, хто цього потребував!

Оповідання "З написаних законів" знайомить читача зі звичаями ромів. Тут йдеться, зокрема, про рома Кушипо, який був проклятий. Життя такої людини в таборі ставало дуже важким. Жодна дівчина з табору за цього рома ніколи не вийде заміж. Його не запрошують у свою компанію. Торгові люди відмовляютьсє мати будь-яку справу з ним. Вважається ганьбою пити з ним вино. Якщо з жалю до нього і

внесуть йому з намету їжу, то посуд, з якого він їв, вважається запаскудженням, і після нього ніхто не стане їсти з того посуду. Через визначений термін прокльон може бути знятий із гнанийного авторитетним ромом або ромкою. Як правило, це вирішує ромський суд. У оповіданні будівельник Байбаков, коли довідався від рома Маштака про цей закон, здивовано вимовив:

- Ось, які витівки у вас! Народ ви начебто і християнський, а туману у вас дуже багато.

Повість "На шляху" описує переселенців, які в пошуках кращого життя переселяються на схід. У потязі разом із переселенцями-селянами в кількох вагонах їдуть

і ромі-переселенці, які сперечаються, чи варто переселятися? У кожному розділі описана важка доля рома або ромської родини. Нелегко доводиться і ватажкю. Він відповідає перед ромами за все, за кожну свою дію. У випадку невдачі до нього висуваються претензії. Для мене як читача, який осмислює події минулих років, залишається загадкою, чи добровільне було те переселення або ж добровільно-примусове?

І наостанку, кілька слів про повість "Міркаля" ("Жинчі наместа"). Головний герой - ром-хеладі Микола, який, після поранення виписавшись із госпітально, шукає свій табір. На станції Пісочна він знайомиться з кочовими

ромами, котрі запрошують його до свого табору. Так Микола потрапляє в табір бессарабських ромів. Знайомиться з ватажком табору Газуном та іншими. Вже пізніше Микола довідається, що табір Газуна - це табір конокрадів. Проте подітися вже було нікуди. Йти "грэн тэ чорэс" йому було не до душі. Роми з табору Миколи не займалися такими справами, вони цуралися спритних молодців-конокрадів, відразу змінювали стоянку, якщо зупинялися по сусідству. Конокради були скандальними людьми, під час найменшої суперечки хапалися за них. Якщо конокради вели коней, то злі на них селяни могли побити й невинних ромів. Усіх били, не перебираючи.

Чому повість називається "Міркаля"? Табір Газуна стояв біля прифронтової зони, на березі Оки. З одного боку наступали білі, з іншого - оборону тримали червоні. Газун під час стоянки табору закопав скриню з коштовностями під наметом, тому що боявся, що білі або червоні відберуть його добро. І нікуди з цього місця з табором не відходив. Коням під копита просунув голку з ниткою, коли кінь йшов, він сильно кульгав, це робилося для того, щоб коней не конфіскували. Невідома, чи довго стояв би Газун табором на тому місці, якби під час артобстрілу снаряд не потрапив у його намет. Снаряд вирвав землю разом із скринькою. Газун та його донька Туся загинули. Разом із коштовностями зі скрині випала міркаля - талисман удачі. Все це бачив ром-хеладі Микола, який і розповів історію про міркалю московським циганам-хористам. А також про те, що в бессарабських ромів багато прихованих прикмет. Наприклад, із цвяха впаде додолу батіг - значить, чекай збитку. Трефовий король з колоди випав - у турму рома посадять. Амuletteи ті крапа не попира, зміни голівки, ладанки з бур'яном, приворотні корнці. За кожен із цих талисманів був свій, особливий, тасминчий переказ...

Читати повісті й оповідання Олександра Германю дуже цікаво і повчально. Перед читачем проходить багато життєвих історій з життя табірних ромів. Усі оповідання й повісті були написані наприкінці 20-х і на початку 30-х років 20 сторіччя.

**Василь Кочанський,
М.Першотравневський,
Дніпропетровська обл.**

Ионастар

Иусохкоро мангимо пала сикларнєз

14. Мэ пэрэднєм Тиро лав лєнди, тай лємля лєн на покамлядан Ман і лємля лєн на покамлядан Ман колєсти, со вонэ на лємлятар, сар і Мэ на лємлятар.

15. На мангав, соб Ту тэ лэх лєн

Євангеліє від Іоанна Свєнто Бахталю Лав

"Коли проходили повз храм, Ісус зупинився. Безмовно застигло темне громаддя фортеці і святинища. Вранці тут здійснюватиметься богослужіння і тисячі людей принесуть пасхальних ягнят до вівтаря. Але сонне місто не мало й гадки, що цієї ночі біля стін Дому Божого, оточений одинадцятьма неслімливими галілеянами, молився вселенський Первосвященник і Спаситель. Він просив Отця зберегти Своєю малу отару серед ворожого йому світу. "Та не тільки за них Я благаю, а й за тих, що ради їхнього слова ввірують у Мене, щоб були всі одно: як Ти, Отче, в Мені, а Я - у Тобі, щоб одно було в нас, і вони - щоб увірував світ, що мене Ти послав". Майбутній Храм Церкви Христової осяювали промені божественного Триєднства..."

Олександр Мень, "Син людський", Львів, Монастир монахів студійського уставу, видавничий відділ "Свічадо", 1994, ст.155

лємлятар, а соб тэ фирисарэх налєчичамастар.

16. Вонэ на лємлятар, сар і Мэ на лємлятар.

17. Свєнтисар лєн Тирэ чачимага; лав Тиро исин чачимо.

18. Сар Ту бичхалдан Ман дэ

лємля, каи і Мэ бичхалав лєн дэ лємля.

19. І пала лєн Мэ отдав Еджиню Пэ, соб вонэ тэ осєвєнтисарєнлэ чачимага.

20. Мэ на пала лєн кици мангав, нэ і пала кодэлєн, савэ па-

тана дэ Ман пав лєнєрєн лавєн.

21. Тай тэ авєн всавєрэ ітханэ, сар Ту, Дадэ, дэ Ман тай Мэ дэ Тут, кади і вонэ тэ авєн ітханэ дэ амєн, тай тэ впатял лємля, со Ту бичхалдан Ман.

22. Тай патив, сави Ту манди дьнян, Мэ лєнди дьнєм, тай тэ авєн ітханэ, сар амэ ітханэ.

23. Мэ дэ лєн, ай Ту дэ Ман; мэк тэ авєн стидьне ітханэ, тай тэ вджєнєл лємля, со Ту бичхалдан Ман і покамлядан лєн, сар Ман покамлядан.

24. Дадэ! Савєн Ту Манди дьнян, камав, соб тэ авєн Мансар, тєв Мэ авєн, тай тэ дьжєнєн Мури патив, сави Ту дьнян Манди колєсти, со покамлядан Ман єнглєл, стирпає кадья лємля.

25. Дадэ чачуно! І лємля Тут на уджєнєлє, ай мэ уджєнєлєм Тут, і кадєлє уджєнєлє, со ту бичхалдан Ман.

26. І Мэ оттердом лєнди лав тиро і оттерава тай тэ авєл дэ лєн камавино, савєгэ Ту Ман покамлядан, тай Мэ дэ лєндэ авєва.

**Переклад Миколи
Бурлуцького
та Олени Марчук**

Торади віз Ради Дрбдаріне катаре Рада з 26 липня по 2 серпня

Овен - приготуйтеся до несподіванок, які бувають у казках. Якщо ви плануєте відпочинок, краще провести його там, де ще ніколи не бували. Прибуток від торгівлі буде невеликий, але достатній, щоб ви були щасливі.

Телець - навіть якщо ви не дуже відчуваєте охоту до праці, але обставини примушують негайно заробляти, уявіть собі найкращий результат, тоді саме так і станеться. Друзі та родина заохочуть вас бачити, щоб поспікуватися, однак на все свій час. Інтерес до вашої особи представників протилежної статі підтримає "бойовий дух", проте вам буде не до флірту й романів. Творчі успіхи, натхнення - ось що підніме вам настрій!

Близнята - давні почуття, зустріч з минулим вас трохи здивують, та на емоції просто немає часу. Вирушення складних проблем у роботі, а також матеріальних питань не дадуть вам спокійно спати. Зробіть тимчасовий аврал, потім відпочиньте, і це буде пишати собою, як зіркою! Навіть якщо ваші родичі чомусь приховують від вас правду, намагайтеся з ними поговорити. Нирки - слабе місце.

Рак - непорозуміння з колегами та відвертий конфлікт ще не привід для того, щоб міняти роботу. Родичі будуть на вашому боці. Трохи коштів відкладіть на світле майбутнє, вони вам знадобляться уже восени. Відпочинок обов'язковий, навіть просто поспіть вихідного дня! Не забувайте влітку вживати більше вітамінів та заготуйте їх на зиму.

Лев - з днем народження! Нервова система у невнайкращому стані, змініть своє ставлення до життя, і все стане на свої місця. На ваші мудрі поради чекають друзі та родина, але роль жертви вам не до чого, навчіть близьких самотністю вирішувати свої проблеми. Фінансові справи краще вирішувати колективно. Будьте обережними за кермом 27 липня. Міряйте тиск!

Діва - якщо все набридлило, можна переставити меблі, придбати нове вбрання або хоч поскаржитися друзям на своє життя. Вихід знайдеться і дуже швидко! Матеріальне становище дуже добре. Зверніть увагу на свої суглоби, навіть попри те, що у вас не буде часу прислухатися до себе. Від купівлі-продажу майна можна отримати прибуток.

Терези - родичи - невід'ємна частина, тому вирішуйте їхні проблеми паралельно з власними, та не реагуйте, коли вони влаштовують вам провокацію. Подумайте про будівництво або ремонт, збирайте на це гроші. Зміна інтер'єру дуже корисна. Нові партнери та старі надійні помічники - у ваших справах запорука успіху. Кохання врятує світ і вас особисто!

Скорпіон - ваші здібності приведуть до успіху, якщо мета буде благородною. Просте вирішення всіх проблем - ставитися до них, як до себе, тоді ви будете щасливі. Ваш професіоналізм принесе прибуток, а от від грошових операцій краще утриматися. Приділіть особливу увагу коханій людині та молодшим родичам. Перевірте свою печінку.

Стрілець - ваша зірка спалахнула на небосхилі, однак дорога до неї пролягає крізь терни. Працювати в команді легше, ніж наодинці, але потрібно дотримуватися і загальних правил. Матеріально будете дуже задоволені, а от з друзями краще не з'ясовувати стосунків і уникати відвертих розмов. Все це можна замінити подарунками та посмішкою. Шлунок - ваше слабе місце.

Козеріг - порядок у паперах допоможе вам зберегти спокій під час їхньої перевірки сторонньою людиною. Подорожі принесуть задоволення, та навіть якщо ви плануєте відпочинок, теж доведеться трохи попрацювати. Дуже важливі події відбуваються в особистому житті, і бажано чітко визначитися, чого вам насправді хочеться. Матеріальні проблеми вирішяться з допомогою родичів.

Водолій - зупинка на дорозі має бути недовго, бо може змити всі ваші плани. Сплізування з родиною згірше ваше серце, але спустошить гаманець. Друзі звернуться до вас по допомогу, та не поспішайте, бо станеться зміна обставин. Творчі успіхи піднімуть вам настрій, проте винагорода надійде пізніше. Консультація лікаря може заобіцяти розвитку хронічних захворювань.

Риби - початок нової, хоч і дуже знайомої справи буде цього разу важкий, та це варто того. Гроші навколо, збирайте! Посадові особи мають стати вашими однодумцями, інакше шлях до успіху буде довгим. Таємні мрії, які ви приховуєте навіть від себе, так і залишаться не здійсненими. Проте велике задоволення від будівництва чи ремонту переможе всі негативні думки. Здоров'я не підведе.

РОМАНІЯ ЯГ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства. Реєстраційне свідоцтво серія KB №5877 від 20.02.2002 р. Газета виходить з підтримки Європейської комісії та Інституту Відкритого Суспільства (м.Будапешт). Шеф-редактор Аладар АДАМ Редактор Євгенія НАВРОЦЬКА. Адреса редакції: 88000, м.Ужгород, вул.Дунавського, 18, телефон (03122) 61-39-56. E-mail: ru@mail.uzhgorod.ua http://www.romaniya.uz.ua. Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13. Умовн. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 7/03/06.

НА ДОПОМОГУ РОМСЬКИМ НЕДІЛЬНИМ ШКОЛАМ

Батьківські поради

Жив у одному селі чоловік, і був у нього син. Якось батько каже йому: - Слухай, сину! Живи так, щоб ти мав у кожному селі хату, на кожен день нові чоботи і щоб тобі всі люди кланялися. Задумався син над батьковими словами і питає: - Як це, батьку, я можу поставити в кожному селі хату, купувати щодня нові чоботи і примусити всіх мені кланятися? Засміявся старий і каже: - Дуже легко, сину! Матимеш у кожному селі доброго товариша - будеш мати і свою хату. Щоб на кожен день були нові чоботи, треба їх щовечора чистити, і на ранок вони будуть як нові. І вставай, сину, рано, - раніше від усіх і йди на роботу, і роби, а йтимуть на роботу люди, то всі будуть тобі кланятися і вітатися.

Даденгеро міштите

Дживелас андо гав єкг мануш, ай лесте сас єкг чгаво. Пгенел о дад леске: - Шун, чгаво міро! Траїсар каде, гой туте те авел анде сако гав кгер, пре сако двес нейве кгейра, гой туке саворе мануша те бандьон. Гндисардя о чгаво пре ле дадескере лава ай пгучел: - Сар кадо, даде, ме шай шував анде сако гав кгер, те кнава сако двес нейве кгейра ай сако зораса манге бандьона? Асая о пгуро ай пгенел: - Зоралес ловкес чгаво міро! Авела тут анде сако гав лачо амал - авела тут тіро кгер. Гой те авел тут сако двес нейве кгейра, тробуй лен сако раї те уважрес, ай детегара вон авна сар нейвора. Ай ушті опре, чгаворо міро, детегара, - йовкор саворендар - ай джа пре бувті, ай кгер, ай е мануша джана пре бувті, атунчі саворе мануша туке бандьона ай драгастина тут.

Переклад Аладара Адама

ПГЕРАСА

Під колеса машини потрапила курка. Водій виїшов, оглянувся, нікого не побачив, кинув курку в багажник. Раптом із куців вибирається фермер: - Тільки не треба мені розказувати, що ти хотів терміново доставити постраждалу в лікарню. * * * * * Тела ротако вурдон пейлас е кгані. Авїлас аврі е водійо, дикгел, канїкас най, шутас ла кганя андо вурдон. Авел аврі анда бур о фнрмеро: - Ферї чи тробуй манге те пгенес, со ту кампан май сіго те інгрес ла анде шпїтала. * * * * * Приходить чоловік додому - п'яний і ще босий. Дружина до нього: - Де ж тебе носило, іродо, що навіть нові чере-

вики загубив? Чи пропив їх? - Багато ти розумієш! Просто випадково потрапив у болото і загубив там один черевичок... Шукав, шукав - не бачу під водою. - Ну, а другий куди дів? - Та, думаю, висохне болото, знайде хто-небудь один черевичок... Що з ним робиш біду? Та я взяв і другий туди кинув. * * * * * Авел о мануш кгейре - мато ай пурангло. Е ромні пгучел лестар: - Кай тут інгрелас, о джунгаліпе, со хасардан ві ле нейве папучи? Со пілан лен тейле? - Бут ту гатярес. Чи лем сама пейлем анде барї чик ай хасардем єкг папуча... Родавас, родавас - чи дикгав тела паї. - Ай о дуйто кай шуган? - Ай гндї, шутьола аврі е чик, варекон аракгела єкг папуча... Со керла ласа? Ай ме шутем ві е кавер анде чик.

ІГРИ З ПРИСЛІВ'ЯМИ І ПРИКАЗКАМИ

Пропонуємо читачам подумати, яка з цих приказок зайва

Щоб смак солодкого відчути, треба гіркого з'їсти. Гой о ізо гуглестар те ірзис, тробуй їто те хас. Скибокю хліба врятуєш людину, а словом, бува, доведеш до загибу. Которе манреса мунтіс манушес, ай ворбаса шай керес меріпе. Приказки в розмові, як язика полум'я в багатті. Пгераса андо вакерїбе, сар чїбакерї яг. Добрі слова лікують, погані - вбивають. Лаче лава састярєн, най лаче - мударєн.

РОМАНЕ НАБЕГНАТА

Шинка з рисом Шинку порізати на шматки, викласти у широку посудину, полити бульйоном. Окремо на бульйоні зварити склянку рису. Коли охолоне, вимішати з кількома столовими ложками тертого гострого сиру, 4 жовтками, склянкою сметани, піною з 4 білків. Цю суміш викласти на шинку, зверху полити підливою з печериць і поставити на півгодини в духовку. Мас рїшкасага О мас чингрес пре котора, шував лен андо баро чаро, шорєс опрал зумїн. Рїгате пре зумїн кїравєс кувчї рїшкаша. Кана шудрола, гамїс бара рояса рандо їто кїрал, штар анре о галбєно, кувчї сунтіна, піна анда штар білкі. Кадо са шував про мас, опрал шорєс ранташї бурацєнго ай шував пре допаш часо андо бов. ПОВІДОМЛЕННЯ До уваги читачів та передплатників газети. У зв'язку з літніми відпустками, газета "Романі Яг" вийде 2 та 30 серпня.

